

KORUNMA STATÜSÜ VE AĞAÇ KÜLTÜ ÖZELLİKLERİ BAKIMINDAN POTANSİYEL BİR ALAN; UZUNGÖL (TRABZON) TABİAT PARKI KORUMA ALANI ÖRNEĞİ

Araştırma Makalesi / Research Article

Çetin, M. (2019). Korunma Statüsü ve Ağaç Kültü Özellikleri Bakımından Potansiyel Bir Alan; Uzungöl (Trabzon) Tabiat Parkı Koruma Alanı Örneği. *Kapadokya Coğrafya Dergisi*, 1(1),52-70

Geliş Tarihi: 21.08.2020
Kabul Tarihi: 19.09.2020
E-ISSN:

Muhammed ÇETİN
Özel Yunus Emre Okulları / Uzman Coğrafya Öğretmeni, Nevşehir
muhammed.cetinn.66@gmail.com
ORCID No: 0000-0003-3652-7624

ÖZ

Bu araştırmanın amacı Uzungöl (Trabzon) Tabiat Parkı Koruma Alanının korunma statüsü özellikleri ve ağaç kültürü değer kullanımının potansiyel özelliklerini belirlemeye yöneliktir. Bu amaç doğrultusunda problem cümlesi belirlenip alt amaçlar doğrultusunda çalışma incelenmiştir. Problem cümlesi olarak Tabiat Parkı Koruma Alanının korunma statüsü özellikleri hangi ölçülerde etkilenmektedir? Bölgedeki kutsal ağaç motifleri nelerdir? Bu problem çerçevesinde sorulara cevap aranmıştır. Çalışmanın alt amaçları dört basamaktan oluşmaktadır. Bunlar; koruma alanının korunma statüsü özellikleri nelerdir? Koruma alanının kaynak değerleri nelerdir? Koruma alanının kutsal ağaç motifleri nelerdir? Koruma alanının gelişimini etkileyen doğal ve beşerî unsurlar nelerdir? Çalışmada nitel araştırma yöntemlerden kültürel durum analizine başvurulmuştur. Çünkü araştırma sahasında çok sayıda kutsal ağaç motifleri bulunmaktadır. Bu motifler yerel halkın kültürel yaşam biçimleri ve sosyo-ekonomik yaşamlarını doğrudan ve dolaylı yollardan etkilemektedir. Veri toplama tekniği bakımından gözlem türlerinden katılımcı gözlem ve mevcut istatistiklerden yararlanılmıştır. Katılımcı gözlem sonucunda elde edilen bulgular değerlendirildiğinde yerel halkın bölgedeki çam, kayın, meşe, söğüt gibi kutsal ağaçları benimsediği, onlara faydacı ve mitolojik, tinsel bir epizot olarak baktıkları belirlenmiştir. Araştırma sahasının korunma statüsü özellikleri göz önüne alındığında turizm destinasyonlarının baskısı, düzensiz yerleşmeler, çevre sorunları, yönetimsel, imar kaynaklı problemler vb. faktörlerin bölgenin ekolojik, flora ve fauna popülasyonu özelliklerini tehdit ettiği ortaya koyulmuştur. Potansiyel kaynak kullanımı özellikleri bakımından ise araştırma sahasının zengin flora, fauna ve kaynak değerlere sahip olduğu ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Uzungöl tabiat parkı, Korunma statüsü, Ağaç kültürü, Korunan alanlar.

A POTENTIAL AREA IN TERMS OF CONSERVATION STATUS AND CULT OFF TREE PROPERTIES; EXAMPLE OF UZUNGÖL NATURAL PARK PROTECTION AREA

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine the protection status characteristics of the Uzungöl (Trabzon) nature park conservation area and the potential characteristics of the tree cult value use. For this purpose, the problem statement was determined and the study was examined in line with the sub-goals. As a problem statement, to what extent are the protection status characteristics of the nature park protection area affected? What are the sacred tree pattern in the area? Questions were sought within the framework of this problem. The sub objectives of the study consist of four steps. These; What are the features of the protected status of the nature park conservation area? What are the source values of the nature park conservation area? What are the sacred tree pattern of the Uzungöl nature park conservation area? What are the natural and human factors affecting the development of the nature park conservation area? One of the qualitative research methods, cultural situation analysis was used in the study. Because there are many sacred tree patterns in the research area. These pattern directly and indirectly affect the cultural life styles and socio-economic lives of the local people. In terms of data collection technique, participant observation and available statistics were used. When the findings obtained as a result of the participant observation were evaluated, it was determined that the local people adopted the sacred trees such as pine, beech, oak, and willow in the region, and regarded them as a utilitarian and mythological, spiritual episode. Considering the protection status characteristics of the research area, the pressure of tourism destinations, irregular settlements, environmental problems, administrative, zoning-based problems, etc. It was revealed that the factors threaten the ecological, flora and fauna population characteristics of the region. In terms of potential resource use characteristics, it has been revealed that the research area has rich flora, fauna and resource values.

Keywords: Uzungöl nature park, Conservation status, Cult of tree, Protection areas.

1. GİRİŞ

“Günümüz dünyasının beşerî faaliyet yoğunluğu insanlık tarihinin hiçbir evresinde olmadığı kadar çeşitlik göstermiş ve mekân üzerindeki insan etkisi ile onun bıraktığı iz hiç kuşku yok ki oldukça yüksek bir düzeye ulaşmıştır. Tarihin ilk çağlarından beri yalnızca belirli yerlerinde yaşanan dünyamız bugün insanoğlu tarafından çok daha iyi tanınmaktadır. Dün bilinmeyen olarak tabir ettiğimiz ‘pasif alanlar, uzak yerler’ olarak bilinen alanlar günümüzde ya ekonomik, askeri ya da diğer birçok amaçla kullanılmaktadır. Diğer bir deyişle insan artık yerkürenin her yerinde hâkim olmuştur. İnsanoğlunun yeryüzündeki alansal mücadeleleri meydana okurcasına devam etmekte ve olumlu, olumsuz izleriyle kendisini göstermektedir” (Zaman & Çoşkun, 2012) yaklaşık olarak Tabiat Parklarının %7’si ulusal ya da uluslararası öneme sahip değişik statülerde korunmaktadır (Meydan & Güngör, 2013). Koruma statülerinin en bilinen örneklerinden birisi de Tabiat Parklarıdır.

Söz konusu Tabiat Parkları içerisinde Doğu Karadeniz Bölümünde önemli bir potansiyele sahip Uzungöl ve çevresi sahip olduğu kültürel, coğrafi, ekolojik, biyoçeşitlilik, flora ve vejetasyon özellikleri, fauna vb. kaynak değerleri bakımından oldukça zengin bir konuma sahiptir. Uzungöl ve

çevresi ile ilgili flora ve vejetasyon çalışmalarına bakıldığında araştırma alanını kapsayan çeşitli botanik çalışmaları yürütülmüştür (Tournefort, 1717; Balansa, 1873; Boisser, 1867-1888; Handel-Mazetti, 1908; Krause, 1932; Kasaplıgil, 1947; Tanrıverdi, 1972; Zohary, 1973; Edmundson, 1977; Davis, 1965-1988; Anşin, 1980; Var, 1987; Anşin ve Terzioğlu, 1995; Seçmen ve Leblebici, 1996; Acar, 1997; Merve, 1996).

Uzungöl ve çevresi ile ilgili çok sayıda coğrafi çalışmalar da mevcuttur (Ardel, 1963; Nişancı, 1988; Doğanay, 1992; Akkan ve diğerleri, 1993; Cin, 1996; Cin, 1997;). Uzungöl ve çevresi ile ilgili yürütülen fauna çalışmaları da çeşitlilik arz etmektedir (Abbot, 1834-1937; Bennett, 1835; Huş ve Göksel, 1981; Çolak ve Kıvanç, 1991; Kızıroğlu, 2009, İnkaya, 2019).

İnsanoğlunun tüm faaliyetlerine ev sahipliği yapan, ona kucak açan doğal çevre içerisindeki flora, fauna, kaynak değerlerin bir sınırı, ekolojik bir taşıma kapasitesi vardır. Bu amaçla doğanın doğal dizginini bozmadan hemen hemen birçok ülkede koruma alanları oluşturulmuştur. Bu alanlar korumacı düşünce anlayışı bağlamında yaygın bir şekilde Dünyaya yayılmıştır. Bu alanlara başta en bilinen koruma alanlarından olan Milli Parklar, Tabiat Koruma Alanları, Tabiat Anıtları, Tabiat Parkları, Özel Çevre Koruma Alanları örnek olarak verilebilir. Burada üzerinde durulan koruma statüsünde yer alan koruma alanı ‘Tabiat Parklarıdır’. Tabiat Parkları sahip olduğu fizyocoğrafik yapı ve üniteleri, vejetatif çeşitlik, yaban hayatı çeşitliliği bakımından manzara güzellikleri ile öne çıkan tabiat parçalarıdır.

Milli Parklar yönetmeliğinin ikinci bölümü temel kriterler ve ilkeler, Milli Park ve Tabiat Kriterleri Madde 6’ya göre bir yerin Tabiat Parkı sayılabilmesi için şu kriterleri sağlaması gerekir: Bunlar sırasıyla; milli veya bölge seviyesinde üstün tabii fizyocoğrafik yapıya, bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliklerine ve manzara güzellikleri ile rekreasyon potansiyeline sahip olmalıdır. Kaynak ve manzara bütünlüğünü sağlayacak yeterli büyüklükte olmalıdır. Örneğin; açık hava rekreasyonu yönünden farklı ve zengin bir potansiyele sahip olmalıdır. Mahalli örf ve adetlerin, geleneksel arazi kullanma düzeninin ve kültürel manzaraların ilgi çeken örneklerini de kapsayabilmeli ve devletin mülkiyetinde olmalıdır (<https://www.mevzuat.gov.tr/> adresinden alınmıştır).

Tabiat Parkı tanımlaması ve kriterlerinin ardından burada üzerinde durulan bir diğer kısımda ‘kültürdür’. Bilhassa ağaç kültü tınısıdır. Kültürün tanımı ile ilgili literatürler oldukça çeşitlidir. Kültür, bir kurum içerisindeki üyelerin ortak anlamlar, inançlar ve gurura sahip olması olarak tanımlanmaktadır (Ünal, Günbayı, & Koca, 2015).

Kültür ile ilgili farklı tanımlamalardan sonra ‘kült’ terimini açıklamakta yarar vardır. Türk mitolojisi araştırmalarında en problemliler başında ‘kült’ gelmektedir. Kült denince akla ilk gelen “tapınma”, “tapınım”, “din” gibi anlamlar gelir. Batıdaki mitoloji ve dinler tarihi araştırmalarında sıklıkla kullanılan ‘kült’ terimi, Fransızcadır (culte) ve *Türkçe Sözlükte* 1. Tapma, tapınma, 2. Din, 3. Dini tören, ibadet, ayin kavramlarıyla açıklanmaktadır (Ergun, 2017).

Çalışmanın amacı

Bu araştırmanın amacı Uzungöl (Trabzon) Tabiat Parkı Koruma Alanının korunma statüsü özellikleri ve ağaç kültü değer kullanımının potansiyel özelliklerini belirlemeye yöneliktir.

Problem Cümlesi

Tabiat Parkı koruma alanının korunma statüsü özellikleri hangi ölçülerde etkilenmektedir? Bölgedeki kutsal ağaç motifleri nelerdir? Bu problem çerçevesinde sorulara cevap aranmıştır.

Alt Problemler

1. Tabiat Parkının korunma statüsü özellikleri nelerdir?
2. Tabiat Parkı Koruma Alanının kaynak değerleri nelerdir?
3. Tabiat Parkı Koruma Alanının önemli kutsal ağaç motifleri nelerdir?
4. Tabiat Parkı Koruma Alanının gelişimini etkileyen doğal ve beşerî unsurlar nelerdir?

2. Yöntem

Araştırma etnografi (kültürel durum analizi) desenine dayalıdır. Çünkü çalışmada amaçlanan hedefler arasında Uzungöl Tabiat Parkı Koruma Alanı içerisinde yaşayan yerel halkın geleneksel kültürleri ile ağaç kültü ilişkileri incelenmiştir. Nitel araştırma veri toplam tekniği olarak da gözlem türlerinden katılımcı gözleme başvurulmuştur. Araştırma bulguları yöntem çerçevesinde incelenmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda belirlenen problem sorusu ve alt amaçlar çerçevesinde çalışma yürütülmeye çalışılmıştır. Birinci alt probleme dayalı bulgular göz önüne alındığında Uzungöl ve çevresinin I. ve III. dereceden önemli bir Tabiat Parkı Koruma Alanı statüsü gösterdiği tespit edilmiştir. Bu tespit Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2013-2017) yönetim planı incelemeleri ve saha gezisi gözlemleri ile zenginleştirilmiştir.

1.1. Veri toplama araçları

Araştırmada veri toplamada önceden hazırlanan literatür dokümanlarında ilgili araştırma objelerinde kullanılan yöntem ve bulgular eşliğinde, amaç ve kapsam sınırlılıkları bakımından analiz edilmiştir.

1.2. Verilerin analizi

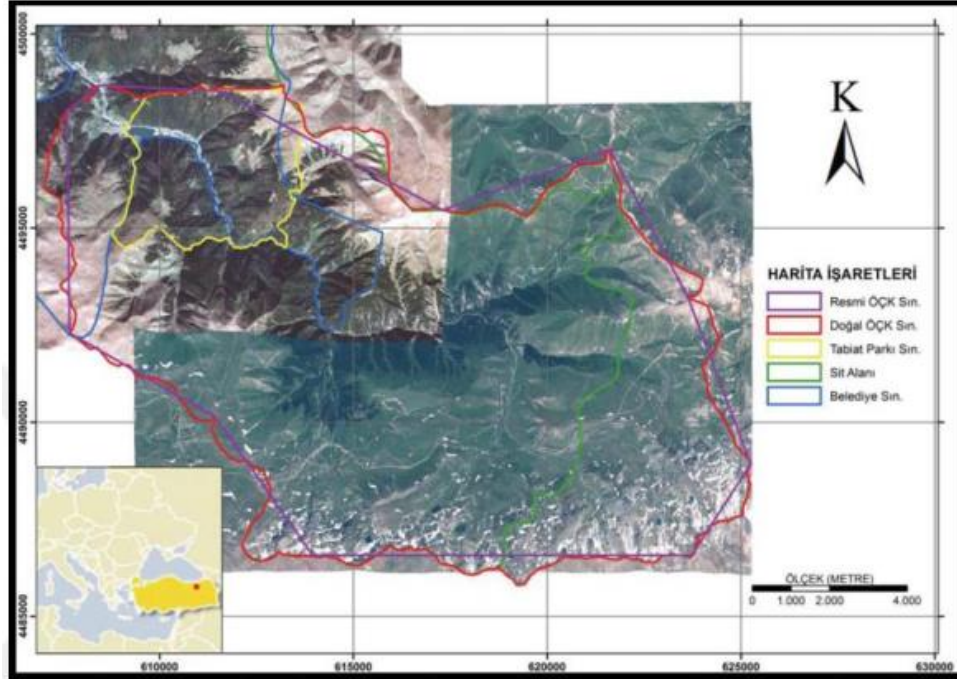
Çalışmada elde edilen veriler kültürel durum analizleri kapsamında analiz edilmiş ve yorumlanmıştır.

3. Bulgular

3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Korunan alanlar türlerin ve ekosistemlerin korunmasında etkili bir araç niteliği göstermektedir. Turistik aktivitenin hızlı ve düzensiz gelişiminden kaynaklanan bazı doğal ve beşerî çevre sorunları artış göstermeye başlayınca yöredeki turizm yatırımlarında doğal

güzelliklerin korunması kapsamında Uzungöl ve çevresi 1989 yılında Tarım ve Orman Bakanlığınca “Tabiat Parkı”, 1990 yılında ise Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ise “Turizm merkezi” ilan edilerek korunmaya çalışılmıştır (Kocataş, 2010). Beldenin zengin bitki örtüsü ve yaban hayatına sahip olması nedeniyle Yenimahalle sınırları içerisinde yer alan 1625 ha’lık alanı kapsayan güneydoğu bölümü 1989’da “Tabiat Parkı”, Yenimahalle ve Çamlık mahallelerini kapsayan daha büyük bir alan 1998’de “I. Ve III. Derece Doğal Sit Alanları” ve Tabiat Parkını da içine alan ise 2004’de “Özel Çevre Koruma Bölgesi” olarak ilan edilmiştir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2013-2017).

Şekil 1. Uzungöl Özel Çevre Koruma Bölgesi (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2013-2017)

1959 yılında Tabiat Parkı olarak ilan edilen alanı değerli kılan, Uzungöl çevresindeki vejetasyon formasyonu ve fauna zenginliği ile bunların sunduğu manzaralardır (İnkaya, 2019). Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nün yetkisinde olan bu alanda 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun hükümleri geçerlidir (İller Bankası Anonim Şirketi Mekânsal Planlama Dairesi Başkanlığı, 2013).

Uzungöl ÖÇK bölgesinde yetki ve sorumluluğu bulunan, korunma statüsü özelliklerinin uygulanmasında katkı sağlayan kamu kurumları ve yerel yönetimler; Çaykara kaymakamlığı ve bağlı birimler, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve bunların ilgili yerel birimleri, Uzungöl belediyesi ve yerleşim yerlerindeki muhtarlıklar öne çıkmaktadır (Bakanlığı, 2013-2017). Çevre korumacılık ve korunma statüsü özellikleri bakımından önemli olan araştırma, denetleme, kontrol bilgilendirme ve bilinçlendirme birçok kamu kurum ve kuruluşu tarafından kendi kurumsal politikaları çerçevesinde yürütülmektedir.

Uzungöl ÖÇK bölgesi, Kafkasya Ekolojik Bölgesi veya Kafkasya Sıcak Noktası olarak adlandırılan alanda bulunmaktadır (Şekil 2). Kafkasya bölgesi, Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF) tarafından belirlenen, dünyanın biyolojik çeşitlilik özellikleri bakımından özel öneme sahip

200 ekolojik bölgesi arasında yer almakta ve Uluslararası Koruma Örgütü (CI) tarafından yeryüzünün en önemli biyolojik çeşitliliğe sahip 25 sıcak noktası arasında yer almaktadır (Bakanlığı, 2013-2017). Dünyanın önemli biyolojik çeşitliliğe sahip ve tehdit altındaki bölgelerinden birisi olan Uzungöl ÖÇK bölgesi, eşsiz orman vejetasyonu, orobiyom özellikleri, flüvyal sistemleri ve fonksiyonları, zoocoğrafik popülasyonu gibi özellikleri bakımından birçok canlı türüne ev sahipliği yapmaktadır.

Uzungöl ÖÇK bölgesinin bulunduğu alan, aynı zamanda yakın geçmişte “Doğu Karadeniz Dağları Önemli Kuş Alanları” olan ve şimdi ise “Doğu Karadeniz Dağları Önemli Doğa Alanı” olarak adlandırılan alan içerisinde bulunmaktadır. Bu alan ülkenin en önemli doğa-kuş alanı olup, kuş göç yolları arasında yer almaktadır (Bakanlığı, 2013-2017).

Şekil 2: Uzungöl ÖÇK bölgesinin Kafkas Sıcak Noktasındaki Yeri ((Bakanlığı, 2013-2017)

3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Uzungöl, Trabzon ilinin Çaykara ilçesinin, adını bu gölden alan Uzungöl nahiyesinde bulunan küçük bir gölüdür. Soğanlı Dağlarının arasında yer alan Haldizen Vadisi'nde bulunmaktadır. Bölge gerek turizm gerekse su ürünleri potansiyeli açısından oldukça zengindir. Çevresinde bulunan sık orman örtüsü ile kaplı yamaçların arasında uzanan Uzungöl 'ün oluşturduğu panoramik manzara Tabiat Parkı içerisinde oldukça ilgi çekici bir güzellik sunmaktadır. Orman, zengin tür çeşitliliği, her mevsim ziyaretçilerine sunduğu eşsiz peyzaj güzellikleri ve doğal set gölü alanın önemli kaynak değerleridir. Yöre kaynak değerleri bakımından oldukça önemli bir potansiyele sahiptir.

Floristik yapı ve vejetasyon tiplerine bakıldığında Uzungöl ÖÇK bölgesinde saptanan toplam endemik bitki taksonu 41'dir. Endemik ve ender taksonlardan IUCN'ye göre Çok Tehlikede (CR) kategorisinde bir takson, Tehlikede (EN) kategorisinde iki takson, Zarar Görebilir (VU) kategorisinde ise 16 takson ve 35 adeti de diğer kategorilerde bulunmaktadır (Bakanlığı, 2013-2017). Çalışma alanında yayılış gösteren taksonlar ve bunlara ait çiçeklenme zamanı, yöresel adlandırmalar, yükselti gibi bazı topografik faktörler Uzungöl ve çevresinin karasal biyoçeşitliliği yakından etkilemektedir. Uzungöl ÖÇK bölgesinde yayılış gösteren 658 adet iletim demetli bitkinin toplam 93 familyaya ait olması, Avrupa-Sibirya flora bölgesine ait taksonların yanında İran-Turan flora bölgesine ait taksonlarda önemli yayılışlar göstermektedir. ÖÇK bölgesinde saptanan taksonların floristik dağılımları Tablo 2'de yer almaktadır.

Uzungöl ÖÇK bölgesinde 93 familyadan en çok temsil edilen, yaygın görülen 11 familya Tablo 3'de gösterilmiştir. Buna göre söz konusu familya grupları içerisinde en fazla takson sayısı Papatyagiller- *Compositae* (83)'de görülürken, en az takson sayısı Ballıbabagiller- *Labiatae* familyasında (29) görülmektedir. Alanda tespit edilen vejetasyon tiplerinin başlıcalarını; orman vejetasyonu, nemli dere vejetasyonu, sulak alan vejetasyonu, subalpin vejetasyon, alpin vejetasyon temsil etmektedir. Orman vejetasyonu kapsamında ladin (*Picea orientalis*), kayın (*Fagus orientalis*), göknar (*Abies nordmanniana* subsp.*nordmanniana*), huş (*Betula* sp.), kızılğaç (*Alnus glutinosa* subsp.*barbata*) formasyonları yaygınlık göstermektedir.

Nemli dere vejetasyonlarında yaygın olarak dere içleri, kenarlarında Kızılğaç (*Alnus glutinosa* subsp.*barbata*) önemli bir konuma sahiptir. Sulak alan vejetasyonu kapsamında tahrip sahalarında Su atkuyruğu (*Equisetum fluviatile*) gibi birlikler bulunurken, Supalpin ve alpin vejetasyonda Geven (*Astragalus* sp.), Fesleğen (*Festuca* sp.), Yaygın ardıç (*Juniperus communis*), Kantaron (*Hypericum* sp.), Hezaren (*Delphinium* sp.) gibi bitkiler bulunmaktadır (İnkaya, 2019).

“Fauna kaynak değerleri bakımından Uzungöl ÖÇKB bölgesi ılıman kuşaktaki Kafkasya Ekolojik Bölgesi, yaban yaşamı bakımından oldukça zengin bir konuma sahiptir. Bununla birlikte Uzungöl ÖÇK bölgesi barındırdığı endemik, nesli tehlike altında, hedef veya öncelikli türlere dikkat çeken bir alan özelliğine sahiptir. Alanda toplamda 250 kuş türü, 59 memeli, 8 amfibi, 7 sürüngen bulunmaktadır. Alandaki başlıca memeli türleri ayı, kurt, çakal, yaban domuzu, karaca, yaban keçisi gibi türler temsil etmektedir. Alanda tespit edilen 59 memeli türün IUCN'ye göre tehlike durumlarına bakıldığında 2 adeti Hakkından Yeteri Kadar Veri Bulunmayan (DD) kategorisinde yer alırken, 3 adedi Hassas (VU), 4 adeti Tehlike Altına Girmeyen (NT) kategoride değerlendirilirken, 50 adedi En Düşük Riske Sahip (LC) kategorisinde bulunmaktadır. Alanda hakkında yeteri kadar veri bulunmayan türler; kör fare (*Spalax leucodon nehringi*), Nal burunlu yarasa (*Rhinolophus mehelyi*), alaca sansar (*Vormela peregusna*) ve yaban keçisi (*Capra aegagrus*) türleri ise IUCN ve VU kategorisinde yer almaktadır” (Bakanlığı, 2013-2017).

“Uzungöl ÖÇK bölgesinin amfibi kaynak değerlerini ikisi kuyruklu kurbağa olmak üzere toplam 8 farklı amfibi türü bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; Şeritli semender (*Triturus vittatus ophryticus*), Ova kurbağası (*Pelophylax ridinbundus*), Siğilli kurbağa (*Bufo bufo*), Gece kurbağası (*Bufo viridis*) gibi amfibi türler oluşturmaktadır. Uzungöl ÖÇK bölgesinde toplamda 24 adet biyotop vardır. Bunlar EUNIS habitat sınıflamaları kapsamında tespit edilmiştir” (Bakanlığı, 2013-2017). Söz konusu habitatlar Tablo 5'de verilmiştir. Bu habitatlardan bazıları şunlardır: Düşük Yoğunluklu Tarımsal Metotlarla Gerçekleştirilen, Sade Ürün Yelpazeli Tarım Alanları, Daimî

Oligotrofik Goller, Gletler ve Havuzlar, Daimî Mezotrofik Goller, Gletler ve Havuzlar, Daimî, Gelgit Etkisinde Olmayan, Hızlı ve Akıntılı Akarsular, Daimî, Gelgit Etkisinde Olmayan, Yavaş Akıntılı Akarsular, Daimî Olmayan Akarsular, Yol Ağları.

Uzungöl ve çevresinin peyzaj özellikleri ile birlikte biyotop sınıfları Şekil 3’de yer almaktadır. “*Biyotop, canlı organizmaların yaşamlarını sürdürebilmeleri için uygun çevresel koşulları bulunan bir coğrafi bölge, kuşak ya da değişik büyüklüklere sahip ortamı tanımlar. Diğer bir deyişle tür topluluklarının yerleştiği daha büyük yaşam ortamları*” (Murat & Türkes, 2014). Buna göre alanın peyzaj değerleri profillere göre farklılıklar gösterip, genel olarak tüm profiller Uzungöl merkezinden güney kesime doğru potansiyelin arttığını göstermektedir. Bölgedeki biyotopların tespit edilmesi ve “peyzaj belirleme kriterleri” biyotopların peyzaj değerleri ile birlikte haritalanmasını kolaylaştırmaktadır. Böylece her bir ziyaretçi profili için alanın potansiyeli olabildiğince açık biçimde göz önüne serilmektedir.

Kültürel kaynak değerleri bakımından Uzungöl ÖÇK bölgesi yerli ve yabancı turistlerin büyük ilgisini çekmektedir. Bölgede yakın çevreye gerçekleştirilen dağ yürüyüşleri, kuş gözlemciliği, botanik, Yayla gezileri önem arz etmektedir. Yayla gezileri Şeker su, Demirkapı, Yayla önünde daha yoğun olarak yapılmaktadır. Bunun haricinde bölge sahip olduğu peyzaj kültürü ve görünümü bakımından da önemli bir potansiyele sahiptir. Konut kültürü yapısı bakımından Uzungöl beldesi, Demirkapı (Haldizen) Köyü Yerleşmesi, Arpaözü Köyü Yerleşmesi, Yayla önü Köyü Yerleşmesi sahip olduğu geleneksel ahşap konut mimarisi ile ziyaretçilerini büyülemektedir.

Uzungöl ÖÇK bölgesinin karasal biyoçeşitlilik haritası Şekil 4’de yer almaktadır. Buna göre akarsu etki alanları ile göl etki alanlarında karasal biyoçeşitliliğin daha fazla yoğunlaştığı söylenebilir. Özellikle de akarsuların yukarı çıkırında topografya koşullarının engebeliği, akış hızlarının fazla olmasına bağlı olarak böcek türleri çeşitliliğinde artışlar gözlemlenir. Uzungöl ÖÇK bölgesinin biyoçeşitlilik gelişimine Şekil 5’de yer verilmiştir. Uzungöl ÖÇK bölgesinin sentez gelişimi Şekil 6’da yer almaktadır. Uzungöl ÖÇK bölgesinin olması gereken çevre düzen planı Şekil 7’de yer almaktadır. Uzungöl ÖÇK bölgesinin genel özelliklerini Tablo 1’de yansıtılmaktadır.

Uzungöl ÖÇK bölgesinde saptanan taksonların floristik dağılımlarını gösteren Tablo 2 göz önüne alındığında Avrupa-Sibirya flora bölgesine ait taksonların oran olarak İran- Turan ve Akdeniz flora bölgelerine göre daha yoğun bir dağılım göstermektedir. Taksonların oran olarak en az dağılım gösterdiği flora bölgesi Akdeniz flora bölgesidir (0,15). Koruma alanındaki habitatlar EUNIS habitat sistemine göre incelenmiş ve sınıflandırılmıştır (Tablo 4). Buna göre birçok habitat alanının bölgedeki biyotoplar ile karma yapılı bir görünümde olduğu kanaatine varılmıştır.

Tablo 1. Uzungöl Özel Çevre Koruma Bölgesinin Genel Özellikleri.

Flora	Fauna	Kaynak değerler
Alt tür:125	Otçul baskın türler: yaban keçisi, Kafkas dağ horozu ve diğerleri	311 cinse ait 658 bitki taksonu, 59 memeli, 8 amfibi (iki yaşamlı), 7 sürüngen, 250 kuş türü, 41 endemik bitki türü
Varyete: 68	Hem otçul hem de etçil baskın türler: boz ayı, tilki ve diğerleri	Orman varlığı, zengin tür çeşitliliği, doğal göller ve heyelan set gölü
Cins: 311	Etçil türler: kurt, çakal, porsuk ve diğerleri	Doğal peyzaj özellikleri

Kaynak. Uzungöl, ÖÇKB Yönetim Planı, 2013-2017

Tablo 2. Uzungöl ÖÇK Bölgesinde Saptanan Taksonların Floristik Bölgelere Göre Dağılımı

Flora Bölgesi	Takson Sayısı	Oranı (%)
Avrupa-Sibirya	150	22,80
Karadeniz	84	12,77
Karadeniz (Dağ)	51	7,75
İran-Turan	25	3,80
Hyrcano-Karadeniz	15	2,28
Hyrcano-Karadeniz (Dağ)	15	2,28
Kozmopolit	12	1,82
Avrupa-Sibirya (Dağ)	2	0,30
Akdeniz	1	0,15
Diğer	303	46,05

Kaynak. ÖÇKKB, Karasal Biyoçeşitlilik Raporu, 2010

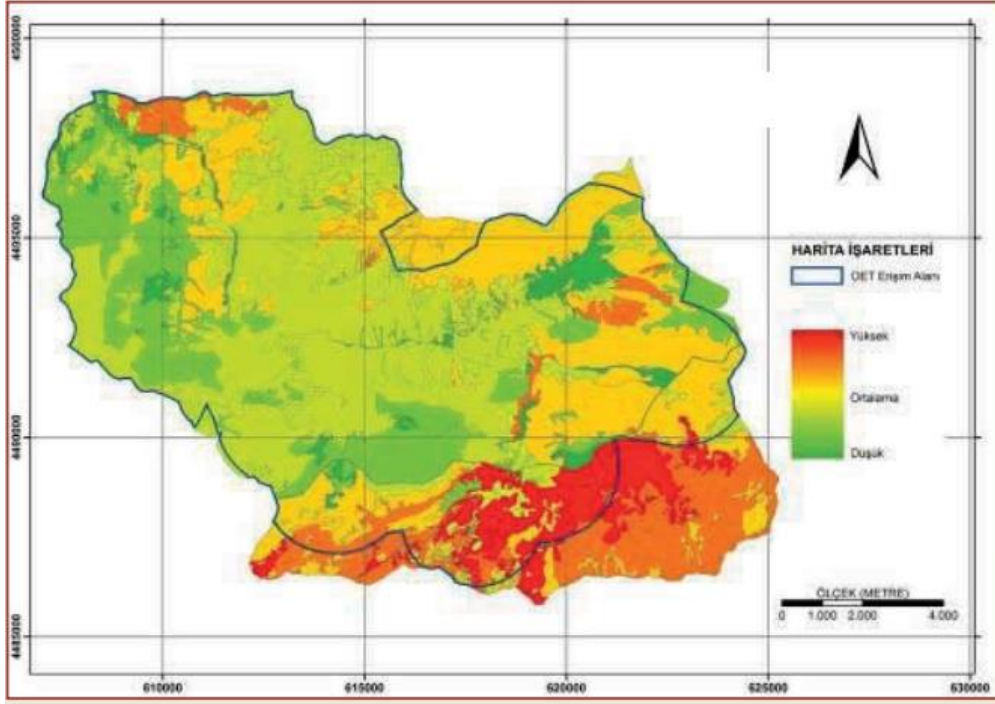
Tablo 3. Uzungöl ÖÇKB Bölgesinde Saptanan Taksonların Familyalara Göre Dağılımı

Familya	Takson Sayısı	Familya	Takson Sayısı
Papatyagiller (<i>Compositae</i>)	83	Buğdaygiller (<i>Gramineae</i>)	28
Baklagiller (<i>Leguminosae</i>)	40	Turpgiller (<i>Cruciferae</i>)	24
Gülgiller (<i>Rosaceae</i>)	37	Maydonozgiller (<i>Apiaceae</i>)	21
Karanfilgiller (<i>Caryophyllaceae</i>)	36	Zambakgiller (<i>Liliaceae</i>)	20
Sıracaotugiller (<i>Scrophulariaceae</i>)	30	Hodangiller (<i>Boraginaceae</i>)	19
Ballıbabagiller (<i>Labiatae</i>)	29	Diğerleri	297
	Toplam: 255		Toplam: 409

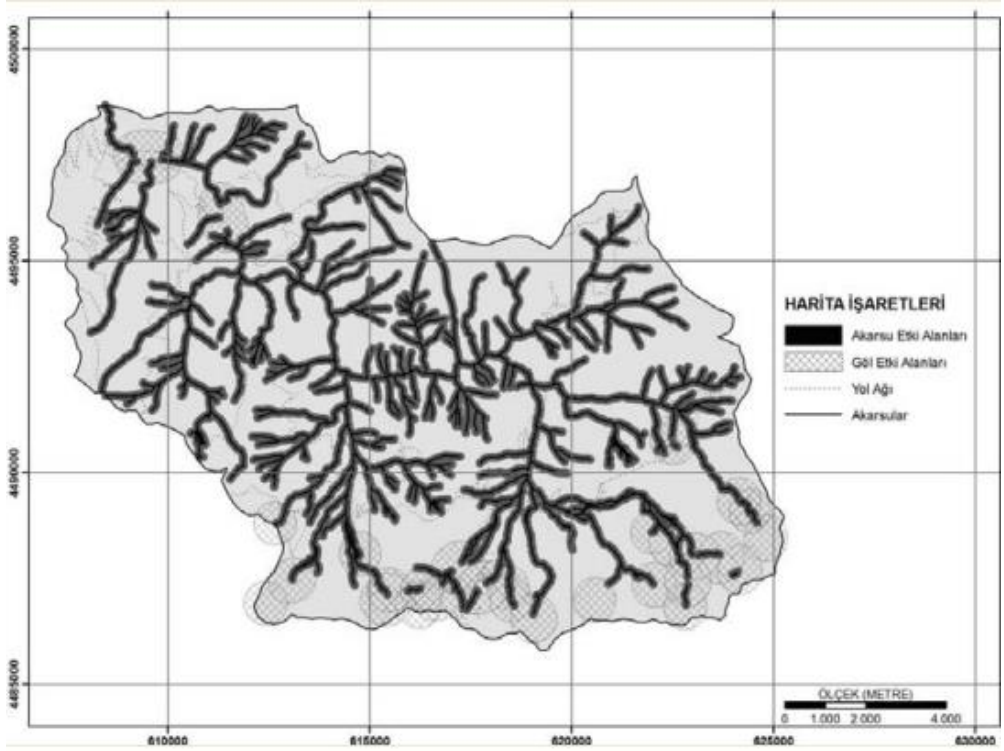
Kaynak. ÖÇKKB, Karasal Biyoçeşitlilik Raporu, 2010

Tablo 4. Uzungöl ÖÇK Bölgesinin EUNIS Habitat Sınıfları

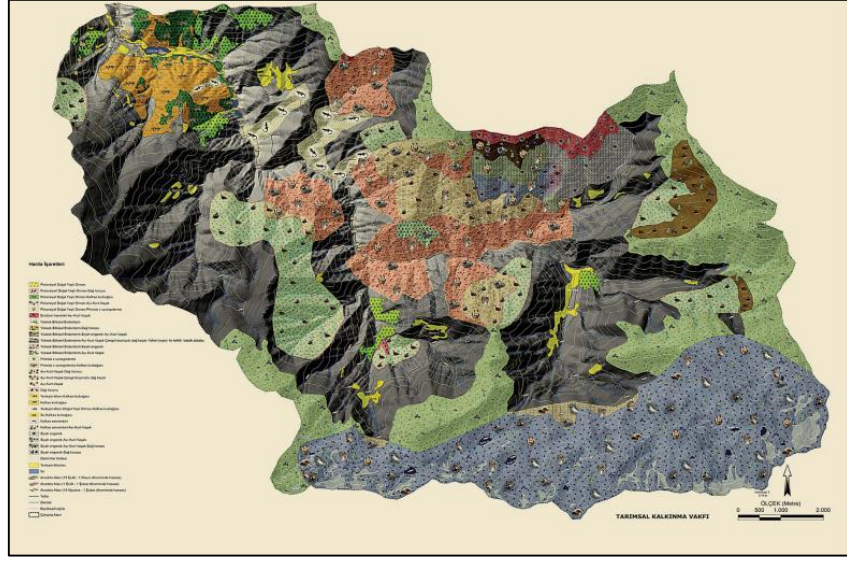
Habitat Sınıfları	Özellik
Düşük Yoğunluklu Tarımsal Metotlarla Gerçekleştirilen Sade Ürün Yelpazeli Tarım Alanları	Uzungöl ve çevresindeki ekili tarım alanlarını kapsar.
Daimi Oligotrofik Göller, Göletler ve Havuzlar	Uzungöl ve çevresinde 200 mm'nin üzerindeki buzul gölleri bu sınıf içinde değerlendirilir.
Daimi Mezotrofik Göller, Göletler ve Havuzlar	Araştırma alanının ismini veren Uzungöl ile güney kesiminde bulunan baraj göletleri bu sınıf içerisinde yer almaktadır.
Daimi Gelgit Etkisinde Olmayan Hızlı ve Akıntılı Akarsular	Hızlı akan ırmaklar, dereler, çaylar, küçük derecikler, taşkın karakterli daimi sular bu biyotop sınıfına dahildir. Yatak genel olarak kayalar ve taşlardan oluşup yer yer kumluk ve çamur da görünebilir. Araştırma alanında bulunan Haldizen Deresi ile bu dereyi besleyen birçok kol bu sınıf içerisinde yer almaktadır.
Daimi Gelgit Etkisinde Olmayan, Yavaş Akan Akarsular	Balıklı göl ve Sarıgöl gibi buzul göllerinden çıkıp fazla eğimli olmayan Alpin ve subalpin alanlardan geçen dereler bu sınıfta yer almaktadır.
Daimi Olmayan Akarsular	Genellikle yaz mevsiminde su taşımayan dereler.
Yol Ağları	Bölgede bulunan yolları kapsar.
Sert Kaplama Malzemesi Olan Yerler ve Rekreasyonel Alanlar	Araştırma alanı yakınındaki sert kaplama malzemesi bulunan rekreasyon alanları.
Dağlık Haldeki Yerleşim Birimleri Binalar	Yaylalar ve köyler.
Kırsal Ortak Kullanım Yapıları	Ticarethaneler.
Terk Edilmiş Kırsal Yapılar	Kullanılmayan binalar.
Yeraltı Akarsuları	Balık gölü beleyen kollar, Güneydoğu kısmında kayalıklardan akan akarsular.
Asidik, Silisli, Bitki Kaplama Alanının %30'un Altında Olduğu Karasal Sarp Kayalık Alanlar	Araştırma sahasının güney kesimindeki yüksek dağ yamaçları, yükselen kayalık alanlar.
Ilıman- Dağ Karakterli, Asidik, Silisli Kayşat Kaya Yığıntısı Alanları	Yüksek alpin karakterli dağlık alanlar.
Kar Kütleleri	Çığ koridor alanları.
Doğu Ladini Ağırlıklı İbrelili Orman	Doğu ladinin baskın olduğu konifer orman alanları.
Ladin-Gökmar-Kayın Karışık Orman	Karışık orman biyotopları.
Kafkas Karakterli Kayın-Gürgen ve Kayın- Gökmar Orman	Doğu kayının baskın olduğu ormanlık alanlar.
Erken Evredeki Doğal ya da Yarı Doğal Ağaçlık ve Gençlik Alanları	Ağaçlandırma alanları, alanın doğal türlerini barındıran biyotop alanları.
Huş Ağacının Baskın Bulunduğu Topluluklar	Demirkapı ve Arpaözü köylerinin üst sınırları, Huş ağacının baskın olduğu diğer biyotoplar
Asidik Alpin ve Sup-alpin Çayırılık Alanlar	Orman üst sınırından başlayıp zirvelere kadar devam eden habitatlar
Subalpin, Nemli ya da Islak-Uzun Otsu ya da Eğreltilerin Bulunduğu Alanlar	Çoğunlukla otsu taksonların bulunduğu alanlar, araştırma sahasının kuzey kısımları.
Ormangülü Kaplı Alanlar	Alpin ve Subalpin alanlardaki küçük, yatık ya da bodur her dem yeşil bitkilerden oluşan, çoğunlukla <i>Ericaceae</i> familyası türleri ve Yaygın ardıç (<i>Juniperus communis</i>) tarafından temsil edilen biyotoplar.

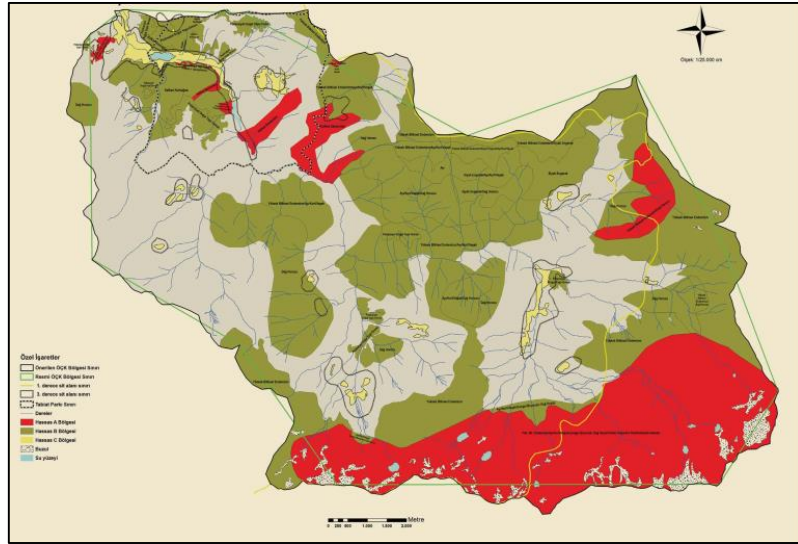
Şekil 3. OET Profili İçin Alandaki Biyotopların Peyzaj Değerleri (Bakanlığı, 2013-2017)

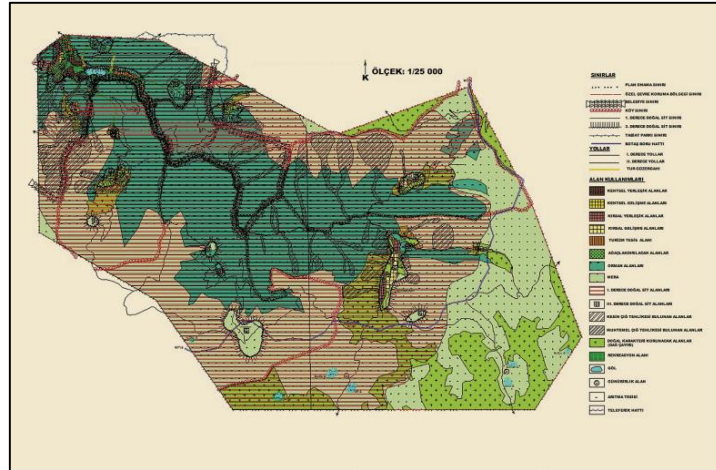
Şekil 4. Uzungöl ÖÇK bölgesinin Karasal Biyoçeşitlik Durumu (Bakanlığı, 2013-2017).

Şekil 5. Uzungöl ÖÇK Bölgesinde Korunması Gereken Türler ve Biyoçeşitlilik İlişkisi (Bakanlığı, 2013-2017)

Şekil 6. Uzungöl ÖÇK Bölgesinin Sentez Haritası (Bakanlığı, 2013-2017)

Şekil 7. Uzungöl ÖÇK Çevre Düzen Haritası (Bakanlığı, 2013-2017)

3.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

1989 yılında ‘Tabiat Parkı’ olarak ilan edilen Uzungöl, bünyesinde çok sayıda flora bireyini barındırır. Çalışma da kutsal ağaç motiflerinden çam, kayın, kavak, meşe ve söğüt türlerine ait kültürel durum analizine yer verilmiştir.

Halk Tababetinde Çam (*Pinus* sp.)

Halk kültüründe çam ağacından en fazla istifade edilen alanların başında halk tababeti gelir. Bunlar içerisinde çam sakızı önemli bir tutar. “Çam sakızı çoban armağanı” diye bir atasözümüz de vardır. Bu atasözünde her ne kadar çam sakızı biraz hafife alınmış gibi görünse ve mütevazı bir anlam taşısa da çobanın ve köylünün hayatında çam sakızı birçok derdin devası ilacıdır (Gökşen, 2019). Çam sakızı ise iki türdür; Bunlar birisi bal renginde olup, yaralanan veya kesilen çamın gövdesinden gözyaşı gibi damla damla akan iken diğeri ise genelde bembeyaz renkte ve kar gibi olan sakızdır. Çam sakızı üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında Anadolu’da çiğnenen çam sakızının oral kavitedeki enfeksiyonlara, tonsillit ve farenjitte analjezik ve antibiyotik olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır (Müjdeci & Koç, 2011). Uzungöl ‘de çam ağacı ise ana kutu ve dirliği temsil eder. Çamın kozalağı ise yoğurt mayalanmasında kullanılır. Dünyaya Türklerin hediyesi olan yoğurdu çalma yöntemlerinden belki de en önemlisini çam kozalağı oluşturur.

Çam ağacının kabuğunun hemen altında beyazımsı, sütlü ve tatlı bir yer bulunur. Yöresel adı Uzungöl’ de “Yalamıktır” (KK1). Bu yalamığın yenme zamanı genelde ağaçlara suyun yürüdüğü, özellikle hem yağışların düştüğü hem de karların eridiği devrede yalamık yenmeye başlanır. Genelde bir keser veya keskin sapla kabuğu soyulur (KK2).

Yalamığın, insana hem doğrudan hem de dolaylı yollardan faydası vardır. Özellikle kış mevsiminde yakacak odun ihtiyacını karşılamak amacıyla yalamık soyulan çamlar zamanla çıralanır. Çıra aynı zamanda iyi bir ateş tutuşturucudur. Çıra, yeşil çam dalları ve pürleri ile birlikte ısıtıldığında bir süre bekletilip, içilir. İçilen çıra gastroenterit, reflü gibi mide rahatsızlıklarına iyi gelmektedir. Bunun yanında üst ve alt solunum yollarından kaynaklı enfeksiyonları da iyileştirmektedir (KK3). Halk tababetinde uygulamalar uzun tecrübelerin bir ürünü olup hayat kurtaran tedavilerdir.

Uzungöl ve yakın çevresinde ladinler ile karışık ormanlar oluşturan kızılçamlar ise burada yaşayan erkekleri temsil etmektedir. Hatta bu konu üzerine efsane ve inanışlar da mevcuttur. Sarıçam bölgede kimi zaman karmaşık dallı kimi zamanda yuvalıdır. Gövdesi düzgün ağaçlardan seçilir.

Halk Tababetinde Kayın (*Fagus* sp.)

Kayingiller adı altında tüylü huş (*Betula litwinowii*), sakallı kızılbaş (*Alnus glutinosa* subsp. *barbata*) kızılbaş yapraklı huş (*Betula medwedewii*) doğu kayını (*Fagus orientalis*) gibi çeşitli türler dağılım göstermektedir. Kayın, Türk kültürü mitolojisinin en önemli ağaçlarından. Kayın Tanrının ağacı olarak inanılır. Kayın, iyi ve koruyucu ruhların yeryüzüne inme yoludur. Kayın ağacı, Tanrı kutunu içine sindirir. Bu yüzden de kayın ağaçlarının buldukları yerler halkın içlerine ferahlık, huzur ve mutluluk vermektedir. Hatta onları iyiliğe dahi sevk eder. Türk anlayışına göre, kayına kadınların yani analarımızın ana kutları sinmiştir. Bu nedenden dolayı kayın kesmek yasaktır. Kayın dalı temizleme, insanı rahatlatma yeteneğine sahiptir (KK4). Bu

nedenden dolayı kayın ağacı halk tarafından tıbbi tedavi amaçlı olarak tercih edilir. Örneğin; Kayın ağacının yaprağı antioksidan olarak kullanılıp tüketilir.

Kayın analjezik amaçlı olarak da kullanılır. Hatta kabukları da yenmektedir. Kayın eski kaynaklarda “kadın” olarak geçer. *Divan-ı Lügat-it Türk'te* “kadın” şekliyle yer alır. Daha sonraki diyalektlerde “kazın”, kullanılmaya başlanır. Tuva ve Şor Türklerinde ise “kadın” biçimi yaygın kullanılır. Kayın ağacı, Tanrı ağacıdır. Bu yüzden kayın ağacı yanında yapılan duaların kabul olacağına ve kayın ağacına şimşek düşmediğine inanılır (KK5). Uzungöl de kimi evlerin direği kayın ağacından özellikle de doğu kayınından yapılır. Çünkü evin direğini temsil eder. Ayrıca kayın asilliği ile diğer ağaçlara göre daha zarafetle bir duruşa sahiptir (KK6).

Kayın ağacının yeni kurulan aileye mutluluk, huzur ve sevgi getirileceğine inanılır (KK7). Kayının budağı ise gelişi güzel toplanmaz. Çünkü bir toplanma mevsimi vardır. Yaygın olarak şubat ile nisan ayları arası tercih edilir. C vitamini yönünden zengin olan kayın iç hastalıkların tedavisinde kullanılır köylü halk tarafından. Kayın ağacı üzerine şarkı da vardır:

“Nanız kayın nanız kayın min

Salgın kirze yaykanjak

Nanız kiji kijivin

Kiji aytsa kunnanjak”

(Yalnız kayın kayın değil,

Rüzgâr gelse sallanacak

Yalnız kişi kişi değil

Onu üzseler o üzülecek) (Ergun, 2017)

Halk Tababetinde Kavak (Populus sp.)

Uzungöl halkı için kutsal olan bir diğer kutsal ağaç motifi de “kavak” tır. Kavak, ölüm ve dirilmeyi sembolize eder. Kavağın kuruması, devrilmesi, titremesi, kutun gitmesi ve devamında ölüm olgusunun yeniden yeşermesi ise giden kutun geri gelmesini temsil eder. Türk töresinde kavak ağacı üzerine çeşitli inanışlar mevcuttur. Bu inanışlardan birisine göre; kavak ağacının ortasına, gökyüzünü koruyan iki kara kartal yerleşmiştir. Kavak ağacının dibinde ise iki kara köpek oturmaktadır. Köpekler, yeryüzünün bekçileri olup ağacın altında bahadır bir at gibi dururlar (Ergun, 2017).

Arpaözü köyü ve yakın çevresinde, Demirli köy ve yakın çevresi, çeşitli akarsu vadilerinde, dere kenarlarında kızılâğaçlar (*Alnus glutinosa* sp.), söğütler (*Salix* sp.) arasında titrek kavaklar (*Populus tremula*) bulunmaktadır. Bu kavaklar bu yörelerde kutsal olduğu kadar biraz da ürkütücüdür. Çünkü eğri büğrü olması ve titremesi oralarda kötü ruhların kol gezdiğinin bir işaretidir (KK8).

Titrek kavak bu yörelerde kadını temsil eder tıpkı kayın gibi. Sembolik olarak ise titrek kavağa dokunan bir ihtiyar, arzu ettiği mutluluğa kavuşur ve hayali gerçek olurmuş. Bölgede yaşlı titrek kavakları anneye, genci ise ablayı temsil ettiğini söylemek mümkündür.

Halk Tababetinde Meşe (Quercus sp.)

Uzungöl ve yakın çevresinin başlıca önemli ağaç cinslerini “meşeler” oluşturmaktadır. Bölgede Sapsız Meşe (*Quercus petraea*), Saplı Meşe (*Quercus robur*), Istranca Meşesi (*Quercus hartwissiana* Steven), Macar Meşesi (*Quercus frainetto*) gibi önemli nemcil meşe türleri bulunmaktadır. Meşe, Türkmen Türkçesinde “imen, emen” gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Yaygın olarak ise “pelit” ortak adıyla bilinir. Meşe, Tanrı kutunu kapsayan diğer bir kutsal ağaç motifidir. Meşe, Farsça “bişa” (orman ağaç) anlamına gelir (Ergun, 2017). Meşe, bölgede heybeti ile tanınan bir ağaçtır. Genelde “dede veya baba” olarak bilinir. Diğer kutsal ağaçlarda görüldüğü gibi meşe de tıbbi, farmakoloji amaçlı olarak kullanılmaktadır.

Halk Tababetinde Söğüt (Salix sp.)

Söğüt, araştırma sahasında yaygın olarak akarsu vadileri, dere kenarlarında görülmektedir. Bölgede farklı yükseltilerde boz söğüt, mısır söğütü gibi söğütler bulunmaktadır. Söğüt, Türk kültüründe diğer bir kutsal tınıya, epizota sahip ağaçtır. Söğüt, Türkmen Türkçesinde “sövüt” olarak bilinirken, Türkiye Türkçesinde “söğüt” olarak bilinir (Ergun, 2017). Söğüt evin, yerli ve daim üyesidir. Daima eve faydası olacağına inanılır. Söğüt, bölgede su güzelerinin yanında da bulunur. Yine yerel halk tarafından aydınlık ve ferahlık verdiği inandır (KK9). Söğütün kutu insana girdiğinde duygulanma başlar. Söğüt diğer ağaçları koruyuculuk görevini üstlendiği için annelik kutunu da bünyesinde taşır. Söğüt evin yiğidi ile özdeştir her zaman.

3.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Uzungöl Tabiat Parkı Koruma Alanını tehdit eden faktörler farklı ölçek ve boyutta karşımıza çıkmaktadır. Bu faktörler doğal ve beşerî nedenler şeklinde incelenmeye çalışılmıştır.

a- Doğal nedenler

Araştırma sahası ve yakın çevresindeki koruma alanını tehdit eden faktörlerin başlıcaları şunlardır: Yabancı bitki istilaları, *heyelan ve kütle hareketleri, erozyon, topografik ve hidrografik şartlar, iklimsel şartlar (sıcaklık, yağış, rüzgâr), iklim değişikliği*. Adı geçen bu doğal nedenler içerisinde özellikle bitki istilaları bölgedeki flora ve vejetasyonu büyük ölçüde tehdit etmektedir. Daha önce yayılışları hakkında fazla bilgi bulunmayan bazı yabancı bitki türleri Uzungöl ÖÇK bölgesindeki yeni yayılış alanlarına çeşitli zararlar vermektedir. Araştırma sahasındaki istilacı yabancı bitkilerden en yaygını it dolanbacı (*Sicyos angulatus*)’dır. İtdolanbacı L. *Curbitaceae* (Kabakgiller) familyasından tırmanıcı bir sarmaşıktır. Bu tür bölgedeki habitatlarda var olan doğal otsu, odunsu, çalı ve ağaçlara tutunarak onları ışıksız bırakmakta ve hızlı bir şekilde büyüyerek ağırlıkla sarıldığı bitkileri ezmekte ve göçertmektedir. Hızlı şekilde büyüyerek doğal bitkilerin çimlenmesine ve yeşermesine, tarla bitkilerinde verim kayıplarına neden olmaktadır. Ayrıca bölgede yer alan endemik floranın yaşam alanını tehdit ettiği için biyolojik bir risk taşımaktadır.

b- Beşerî nedenler

- *Yönetimsel kaynaklı problemler:* Özel Çevre koruma alanı içerisinde yer alan birden fazla yönetim birimi sonucunda mevcut korunan alanda fazla atamanın olması farklı mevzuatlara tabi, sınıflamalara neden olmaktadır. Güncelleştirilmiş yönetim planlarının

bulunmayışı da kaynak değer sayısının tespitini olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun yanında yetki karmaşalarının varlığı, kurumların koordineli çalışmaması, yeterli elemanın ve ekipmanın olmaması, yapılan faaliyetlerin yeterince halka aktarılamaması, kanunların yetersiz veya geç işlemleri de Uzungöl ÖÇK bölgesinin korunma statüsünü olumsuz yönde etkilemektedir.

- *İmar kaynaklı problemler:* Turist sayısının artmasına bağlı olarak çok sayıda otel, pansiyon, tesislerin açılması doğal kaynak kullanımını sınırlandırmakta ve imar kirliliğine sebep olmaktadır. Devamında imar planlarının olmaması da imar kaynaklı problemleri artırmaktadır.

- *Kültürel yozlaşma kaynaklı problemler:* Özellikle bölgede yapılan katılımcı gözlemler neticesinde çok sayıda pansiyon, dükkân ve diğer ticari ürünlerde Türkçe yazıdan ziyade Araplara yönelik tanıtımlar, adlar, yazılar yer almaktadır. Bu durum Uzungöl 'ün Araplaştırma projesinin bir parçası olarak görülmektedir.

- *Egoist çevre anlayışından kaynaklı problemler:* Son zamanlarda doğal kaynak kullanımının sınırlı olmasına bağlı olarak bölgeye akın eden yerli ve yabancı turistler söz konusu destinasyon sahasının ekolojik taşıma kapasitesini zorlamaktadır. Bunun sonucunda mevcut ekolojik süreç olumsuz etkilenmektedir.

- *Diğer faktörler:* Bu faktörlere düzensiz avlanma, gürültü kirliliği, ses kirliliği, konut sorunları, kanalizasyon yetersizliği, işsizlik, alt yapı yetersizlikleri, yem fiyatlarındaki artışlar, yeni turistik tesislerin yapılmaması, Manzara güzelliğini artıran gölün donması, sağlık alt yapı yetersizlikleri, eğitim alt yapı yetersizlikleri, balık türlerindeki azalmalar, Çok başlı yönetimin olması (SİT; ÖÇK gibi) faktörleri ekleyebiliriz.

4. Sonuç ve Öneriler

Araştırma bulgularına dayalı olarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- Uzungöl ÖÇK bölgesi gerek sahip olduğu flora gerek fauna özellikleri ve ağaç kültü özellikleri bakımından zengin bir potansiyele sahiptir.
- Uzungöl ÖÇK bölgesinde çok sayıda kutsal ağaç motifinin bir arada bulunması (Çam, Kayın, Gökmar, Huş, Söğüt vb.) alanın zengin ve dinamik bir ağaç kültü özelliği gösterdiğini kanıtlamaktadır.
- Araştırma sahası ve çevresinin kutsal ağaç motifleri yerel halkın kültürel, sosyo-ekonomik yaşam biçimlerini doğrudan ve dolaylı yollardan etkilemektedir.
- Araştırma sahası ve çevresindeki kutsal ağaçlar yerel halkın tıbbi ilaç ihtiyaçlarını karşıladığı tespit edilmiştir.
- Uzungöl ve çevresinin korunma statüsü gelişiminde hem doğal unsurlar hem de beşerî unsurlar birlikte önemli rol oynamaktadır.
- Uzungöl ve çevresinin korunma statüsü gelişimini tehdit eden unsurların başında iklimsel koşullar, devamında heyelan ve kütle hareketleri gelmektedir. Bölgenin nemli bir iklime sahip olması, sağanak yağış sürelerinin uzun ve etkili olması, şev duraysızlıkları, toprak tahriplerinin fazla olması bölgedeki heyelan ve kütle hareketlerini, çığ gelişimlerini hızlandırmaktadır.

- Araştırma sahası ve çevresinin zengin kaynak değerlere sahip olması sahanın biyoçeşitlilik ve biyotoplarını yakından etkilemektedir. Bu doğrultuda EUNIS habitat sınıflandırmasında çok sayıda habitat alanının bir arada ve kimi zaman karma yapıda bulunması (Ör; Ladin- Kayın, Kayın-Gökmar Orman Alanı) zengin biyoçeşitliliğin göstergelerinden birisi olarak sayılabilir.
- Bölgenin zengin jeolojik ve jeomorfolojik peyzaj gelişimleri gelen turist kabilelerini, ilgilerini olumlu yönde etkilemektedir.
- Bölgenin zengin kültürel coğrafi dokuları hem yöredeki meskenlerin morfolojileri hem de yapısal özelliklerini yakından etkilemektedir.
- Bölge ve çevresinde yürütülen çeşitli turizm faaliyetleri (dağ tırmanışları, kuş gözlemciliği, botanik turizmi) bölgenin ekonomik olarak kalkınmasında, tanınmasında önem arz etmektedir.
- Bölgenin daha yaygın bir şekilde tanınmasını sağlamak amacıyla heyelan olayları açısından hassas olan alanlar önceden tespit edilip, gerekli önlemler alınmalıdır. Çünkü bölge ve çevresindeki turistik destinasyon alanlarında meydana gelebilecek olası bir heyelan olayı gelen turistlerin ilgi ve odak noktalarının düşmesine, bölgeden uzaklaşmalarına sebebiyet verecektir. Bu yüzden potansiyel heyelan alanları belirlenip haritalanmalıdır.
- Bölgede meydana gelen hızlı yapılaşma peyzaj görünümünü ve kültürel coğrafi görünümünü oldukça olumsuz yönde etkilemektedir. Bu doğrultuda ilgili paydaşların (Belediyeler gibi) hızlı yapılaşma alanlarını kontrol etmeleri, imar planlarını yerinde ve zamanında uygulamaları gerekmektedir.
- Bitki örtüsü tahribinin önüne geçilmesi için kanunlar uygulanmalı ve caydırıcı nitelikteki cezalar uygulanmalıdır. Çünkü bitki örtüsü tahripleri hem alanın morfolojik gelişimini, korunma statüsü özelliklerini, flora ve vejetasyon kaynak değerlerini olumsuz yönde etkilemektedir.
- Bölgedeki göl alanlarının daraltılması yerel taban seviyesi dengesinin bozulmasına, yoğun sediment taşınımlara sebebiyet verebilmektedir. Bunu önlemek amacıyla DSİ tarafından düzenli bir şekilde dereler kontrol edilmeli ve dolma hızları yavaşlatılmaya çalışılmalıdır.
- Manzara güzelliğine katkı sağlayan gölün donmasını önlemek amacıyla alandaki çıplak alanlar ağaçlandırılmalı, göl alanına dökülen akarsu kolları ıslah edilmeli, göl depoları boşaltılmalıdır.
- Şu an halihazırda çözüm bekleyen eğitim, sağlık, altyapı sorunları, görüntü kirlilikleri, gürültü kirlilikleri, kanalizasyon sorunları ve ulaşım sorunları giderilmek suretiyle etkili ve sürdürülebilir Uzungöl ÖÇK (Özel Çevre Koruma) Planları hayata geçirilmelidir.
- Bölgedeki kaynak değerlerin kullanımında ise sürdürülebilirlik ilkesi her zaman göz önünde bulundurulmalıdır.

TEŞEKKÜR

Çalışmanın zenginleşmesine fikir ve görüşleri ile katkılar sağlayan değerli hakemler kuruluna ve çalışmanın imla, yazım ve noktalama işaretlerinin kontrollerini yapan Edebiyat öğretmeni Muhammet TAŞKESEN'e teşekkür ederim.

5. KAYNAKÇA

- Acar, C. (1997). A Research on Using Facilities for Landscape Architecture of Some Indigenous Groundcover Plants Which grown in The Trabzon City and Its Environments. Ph. D. thesis. Graduate School of Natural and Applied Sciences, *Karadeniz Technical University*. Trabzon, Turkey, 268.
- Abbott, K. E. (1834). Letter regarding a collection from Trebizond. In Proc. Zool. Soc. London (Vol. 2, pp. 50-52).
- Anşin, R. (1980). Doğu Karadeniz Bölgesi florası ve asal vejetasyon tiplerinin floristik içerikleri. Doçentlik Tezi, *KTÜ Orman Fakültesi*, Trabzon, 220
- Anşin, R., & Terzioğlu, S. (1995). Mor çiçekli orman gülü 'nün yeni bir varyetesi (*Rhododendron ponticum* L. subsp. *ponticum* var. *heterophyllum* Anşin, var. *nova*). *Turkish Journal of Agriculture and Forestry*, 18, 137-140.
- Ardel, A. (1963). Samsun'la Hopa Arasındaki Kıyı Bölgesinde Coğrafi Müşahedeler. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, 7(13), 36-49.
- Bakanlığı, Ç. v. (2013-2017). *Uzungöl Özel Çevre Koruma Bölgesi Yönetim Planı*. Ankara: T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı.
- Balansa, B. (1873). Sur la géographie botanique de l'Océanie et de la Nouvelle-Calédonie. *Bulletin de la Société d'Histoire naturelle de Toulouse*, 7, 327-332
- Bennet, E. T. (1835). Mammals of the neighbourhood of Trebizond and Erzeroum. In Proc. Zool. Soc. London (Vol. 3, pp. 89-90).
- Boissier, E. (1867). *Flora orientalis, sive Enumeratio plantarum in Oriente a Graecia et Aegypto ad Indiae fines hucusque observatarum, auctore Edmond Boissier...* H. Georg
- Cin, M. (1996) Uzungöl Tabiat Parkının Coğrafi Etüdü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). *Atatürk Üniv. Sosyal bilimler enstitüsü*. Erzurum.
- Cin, M. (1997). Uzungöl turizm merkezinde coğrafi gözlemler. *Türk Coğrafya Dergisi*, (32), 57-7.
- Çolak, E. R. C. U. M. E. N. T., & Kıvanç, E. (1991). Distribution and taxonomic status of genus *Clethrionomys* (Tiseliuss, 1850) (Mammalia: Rodentia) in north Anatolia. *Commun Fac Univ Ank*, 9, 1-16.
- Davis, P. H. (Ed.). (1965). Flora of Turkey and the East Aegean Islands: Volume One-[three]. *The University Press*.
- Doğanay, H., & Zaman, S. (1992). Türkiye turizm coğrafyası (Vol. 3). Konya: *Çizgi Kitabevi*.
- Edmondson, J. R., & Lack, H. W. (1977). Turkish and Caucasian collections of C. Koch. I. turkey. *Notes from the Royal Botanic Garden, Edinburgh*.
- Ergun, P. (2017). *Türk Kültüründe Ağaç Kültü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Gökşen, C. (2019). Tarsusun Dağ Köyleri Halk Kültüründe Çam Ağacı. *Çukurova araştırmaları*, 303-314.
- Handel-Mazetti, H. F. (1909). Ergebnisse einer Botanischen Reise in das Pontische Randgebirge in Sandschak Trapezunt, *Annalen des KK Naturhistorischen Hofmuseum Bd XXIII*.
- Huş, S., & Göksel, E. (1981). Türkiye av hayvanlarının yayılış yerleri. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 31(2), 68-81.

- İnkaya, S. (2019). Uzungöl (Trabzon) çevresinin bitki örtüsü ve yakın yıllarda geçirdiği değişimler. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Kasaplıgil, B. (1947). Kuzey Anadolu'da botanik gezileri. İbrahim Horoz basımevi
- ÖÇKB (2010) Karasal Biyolojik Çeşitliliğin Tespiti Projesi Sonuç Raporu.
- Kızıroğlu, İ. (2009). Pocket Book for Turkish Birds. Ankamat Printing, Ankara.
- Kocataş, A. (2010). *Ekoloji ve Çevre Biyolojisi*. İzmir: Ege Üniversitesi.
- Krause, K. (1932). Über einige von H. Léveillé beschriebene chinesische Liliaceen. Notizblatt des Botanischen Gartens und Museums zu Berlin-Dahlem, 329-330.
- Merev, N. (1996). Wood anatomy of rhododendron L. in Turkey. *Research Bulletin of the Panjab University: Science*, 46, 99.
- Meydan, A., & Güngör, Ş. (2013). Yozgat Çamlığına Milli Park Statüsü Kazandıran Karaçamın Türk Kültüründeki Yeri ve Önemi. *Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi*. Balıkesir: Coğrafyacılar Derneği.
- Murat, & Türkeş. (2014). *Biyocoğrafya: bir paleocoğrafya ve ekoloji yaklaşımı*. Fatih: Kriter Yayınevi.
- Müjdeci, A., & Koç, U. (2011). Sakızlar ve Dental Sağlık Üzerine Etkileri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Dış Hekimliği Fakültesi Dergisi*, 1-5.
- Nişancı, A. (1988). Karadeniz Bölgesi'nin İklim özellikleri ve Farklı Yörelere, *Birinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri*, 19 Mayıs Üniv. Eğit. Fak, 223-235.
- Pervin, & Ergun. (2017). *Türk Kültüründe Ağaç Kültü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Seçmen, Ö., Gemici, Y., Görk, G., Bekat, L., & Leblebici, E. (1995). Tohumlu bitkiler sistematigi. *Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Kitaplar Serisi*, 116, 394.
- Şirketi, İ. B. (2013). *Uzungöl (Trabzon) Özel Çevre Koruma Bölgesi Koruma Amaçlı İmar Planı Açıklama Raporu*. Trabzon: İller Bankası Anonim Şirketi.
- Tanrıverdi, F. (1972). Kuzeydoğu karadeniz yöresi rekreasyon planlamasında peyzaj etüdüleri.
- Tournefort, J. P. D. (1717). Relation d'un Voyage du Levant, fait par ordre du Roy. Paris: Imprimerie royale, 2.
- Ünal, F., Günbayı, İ., & Koca, C. (2015). Kurum Kültürü Analizi: Milli Eğitim Bakanlığı Bağımsız Anaokuluna Yönelik Bir Araştırma. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, s. 357-368.
- Var, M. (1987) *Trabzon ve ilçelerindeki doğal ve kültürel değerlerin rekreasyon açıdan incelenmesi* (Basılmamış yüksek lisans tezi), Yıldız Üniv. Peyzaj Mimarisi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Zaman, S., & Çoşkun, O. (2012). Milli Parklarda kaynak değer kullanımı için bir öneri: Nene Hatun Tarihi Milli Parkı. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 117-134.
- Zohary, M. (1973). Geobotanical foundations of the Middle East. Fischer.

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://www.mevzuat.gov.tr/>Erişim tarihi:18.09.2020

<https://www.iucnredlist.org/>Erişim tarihi:18.09.2020

<https://www.wwf.org.tr/>Erişim tarihi:18.09.2020